

Фериг Мухић

СВИЈЕТ МЕЂУ ОЧНИМ КАПЦИМА

„Јесам ли лијепа, реци!?” Поглед је био подигнут према мени. Само је интонација била реторички упитна. Из раскошне косе ширио се мирис млијечних зрна младог кукуруза и пред очи доводио пресијавање оних свилених кићанки што красе зелене клипове. Магија јулске жеге извукла је из свега сваку вољу за промјеном; ни трептај брезовог лишћа, ни дрхтај тананих влати високог ковиља.

„Лијепа си. Свакако једна од најљепших скица за будући љеш у читавом граду”, одговорих веома разговјетно и веома лијено.

*

Туробан дан. Киша лије као заборављена. Безмилосно ниски облаци, без обриса (како сада разумјети о чему говори она енглеска пословица која каже да и најцрњи облак има свјетле рубове!?), расплинути у мрљу мутне, прљаве магле, сасвим су избрисали и само сјећање на уобичајено присутни хоризонт. Као идеју а не само као податак из нашег живота.

Хоризонт? Чак и као загонетка, та ријеч ме сада оставља равнодушно збуњеним. На нешто ме потсјећа, али како то нешто изгледа, шта га сачињава, како се отвара и како се затвара, како се, то што је хоризонт, до недавно појављивало, и како је, у овој киши што полива

заборавом свијет и мисли о свијету, ишчезло, то нисам знао, нити ме је много бринуло што не знам.

Изгледа ми само да је овај дан неко финале, да је завршна фаза нечега што се у њему одавно припремало. И што је сада испуњено. У свијест ми навире онај дијалог. Све ми се разјашњава. Овај кишни дан је просто последњи стадијум распадања хоризонта. Скица прерасла у финалну слику. Труп, мртво тијело, кадавер савршеног љетног дана, ето шта је сваки од суморних јесењих дана са хоризонтом потонулим под кише без краја.

*

Не знам јесте ли примијетили колико је хоризонт битан као елемент нашег расположења!? Нашег односа према другима, према нама самима, према свему са чиме успостављамо неки однос.

У току мог првог боравка с ону страну Океана, запазио сам да ми највише недостаје управо она позната, а рекао би човјек, тако небитна линија хоризонта, са којом сам се и без свог знања, заправо био сасвим сродно. Утврдио сам да човјек лако може постати, тачније, да човјек неизбежно постаје, зависник од познатог хоризонта. Све у њему је узнемирено, напето, и он узалуд покушава да ту нејасну потребу умири пићем, духаном, вођњом аута, излетом у планину, или на било који други начин. Не боје, не мириси, чак ни људи који вам нешто значе, који су вам блиски, а остали су тамо, чак ни помисао на сусрет са њима, него управо та линија хоризонта јесте темељ наше најчвршће сигурности, тема наше најдубље носталгије.

Оно због чега, послије читавог свог вијека проведеног негдје далеко, човјек чезне да се врати тамо гдје је провео прве године. Ко ме да се врати? Већ одавно многих њему познатих људи нема, а са онима који су остали више ништа заједничко не дијели, па ће му они бити туђи и далеки!? Све се промијенило тамо, за тих 40 или 50 година. Све, осим линије хоризонта. Тој константи нашег менталног искуства, том темељу нашег перцептивног свијета, линији хоризонта, њој би да се врати свако ко о враћању снови.

Али, зар се уопште може, поново, послије деценија, видјети исти хоризонт!? Јер, чак и да није смијењено ништа у хоризонту виђеном са одређене тачке, промијењен је онај који гледа хоризонт. Дијете и старац не виде исто. Посебно када је садашњи старац оно исто дијете из давнина!

А хоризонт је, заправо, сасвим једноставан оптички феномен. Двије линије које то заправо нису, и између њих – ништа! И за те двије линије, које и нису линије, и за оним ништа између њих, за тиме нам вапи душа, јаче и трајније него за ичим другим!

Хоризонт! Двије линије које су ништа, и између њих – све! Читав наш живот, загледи смо, некад свјесно, некада несвјесно, у то ништа-и-све, тамо иза хоризонта, остављајући све друго, да бисмо крочили у свијет иза свих хоризоната.

И тако, у оно вријеме мог првог боравка преко Океана, открио сам да постоје битне разлике у једној наизглед толико сухопарној, разликовању неподобној појави каква је хоризонт. А ипак, не постоје два иста хоризонтал! Не толико због могућих разлика у видљивој (а привидној) линији коју оцртава земља. На крају крајева, линије равница које се на толико мјеста у свијету протежу у недоглед, у основи су исте и међу многима од њих не може човјек утврдити никакву разлику.

Небо није исто! Нема два иста неба над нашим главама! У том чудесном склопу, оцртаном тамо гдје се дотичу ништа земље и ништа неба, тамо нам блуди, за тим нам копни душа, као крпа априлског задоцњелог снијега. Док постаје све мања и ишчезава у тихој плими мокре црне земље.

Нема два иста хоризонта зато што нема двије једнаке безмјерне празнине. Ни двије хрпе снијега не копне једнако, и земља их не прогута истом брзином.

Хоризонт, онај процјеп између неба и земље, та танка напрстина која раздваја оно што остаје од свега што дотиче и отиче, гдје се подне и поноћ о превласти споре, најзначајнија је граница свијета, баријера је то непрелазна која двоји вријеме од вјечности, долину пустоши од царства Господњег.

Такав какав се указује нашем виду, сталан, а изложен промјени једним јединим кораком у страну; пред очима, а недохватан, хоризонт је наша поткрепа у очају, оријентир сред бескраја, ослонац над безданом.

Двије танке линије оцртане доњим и горњим очним капцима.

*

У салу за предавања, улети, кроз отворен прозор, крупан тврдокрилац. Опет је био један од оних дана, дан без хоризоната, дан, довршена студија љетне скице, слутња меда дозрела у поље обрасло у маглу и чемерике.

Испод ока, једва окрећући главе, студенти су слиједили његов лет. Плахи, крзмајући, када би им се примицао, са уздахом олакшања док се удаљавао. Минутима већ није успјевао да погоди прозор кроз који је улетио. Обневидио од бјелине зидова, никако није могао да препозна изгубљени хоризонт тамо иза мукле тмуше која је навирала споља и у слаповима танким као режњеви прљаве свиле, циједила се преко руба прозора.

Оно што је могло да се препозна, није била ни алузија, ни сан, ни сјена хоризонта.

Или, у најбољем случају могла је бити тек алузија на сјену неког давног сна о хоризонту.

Слиједио сам његов ошамућен лет, то његово лутање у потрази за изгубљеним хоризонтом, и би ми жао те потпуне амнезије тврдих златастих крила, којој нико није долазио у помоћ.

„Декартов свијет, та Велика Машина, сачињена је од материје, од грађе, од онога што се протеже кроз простор, а то наш филозоф назива *res extensa*. Све што јесте, а нема никаквих мисли у себи, спада у ову категорију. И од онога што јесте, а мисли, али је нематеријално, не захвата никакав простор, које се одређује синтагмом *res cogitans*. Значи, предметно, карнално, оно што је тијело, то не мисли; и оно што мисли, бестјелесно је. Тијело можда жуди за мишљењем, мисао вјероватно чезне за тијелом! Узалудно, у оба случаја. Ту им нема помоћи. Нема начина једно да пређе у друго. Хоризонт овога свијета их раздваја неопозиво, читав живот стоји између њих.

Није свако ко скита залутао! Оно што читав живот раздваја, можда само смрт може спојити!? сину ми у трену. И без најаве, у директном продужетку претходне реченице о Декартовој разлици између свијета *res extense* и свијета *res cogitans*-а, упитах аудиторијум:

„По чему се ова залутала буба разликује од нас? Не само нас овдје, у овој просторији, него свих нас, који год и гдје год били!?”

Тишина.

„Она има шансу”, рекох.

Требало је да ту завршим предавање.

*

Пролазим полако, али без заустављања. Лебдим, клизим, плутам, не осјећајући сопствене ноге потпуно утрнуле, као два стуба пуна мравље киселине. Трајало је то довољно дуго да видим да је све оно што бијаше она још ту. Нетакнуто, непромијењено. Као да ниједна од власи њене раскошне косе није недостајала, и све је мирисало на млијекко младог кукуруза и на оно свилено јулско прамење што сјајним млазевима истиче из клипова, овитих сочним зеленим повојем чврстих листова. Ни огреботине. Као да ни најтања линија оне некадашње пре-красне скице није била избрисана.

Само је хоризонт нестало.

Други су застајали. Зауоставили би се и гледали дуго, онијемили. Понеко би се нагнуо. Да утисне последњи цјелов на њено мирно и као одсутно, негде већ отишло лице. А било је савршено у тој својој неприкосновеној одсутности.

Шта се догодило са њеним хоризонтом? Помислих. Гдје ли умину, куда ишчезну њен хоризонт, понављао сам у себи. Негдје тамо, далеко, иза оног имагинарног мјеста гдје се додирују (и опет: имагинарно, само имагинарно!) линија најдаљих планина са самог руба овога свијета и вјечна сфера небеске бездани?

Или, ипак, изнутра, у церебралним галактичким просторима свијести, Cartesius-ове *glandule pinealis*, која догоријева и трне, трне. Трне!?

Живот је само кошмаран, грозничав и залудан напор да се одбрани она алегорија хоризонта, назначена простором између горњих и доњих очних капака. Очајна борба да се сачува хоризонт, помислих. Или, можда ипак, макар и сасвим тихо, рекох!? Јер неколицина оних што су ми били најближи, окренуше се, гледајући ме упитно, бешумним пријекором.

Изиђох из капеле.

Нисам се морао окренути да бих заувјек сачувао ту слику затворених очних капака, прекривених дугим, као кукурузном свилом опточеним густим трепавицама, што су се сливале преко још свјежих повоја њених јагодица, иза којих је заточено на вјечно сужањство пулсирало младо млијечно зрнење које нити ће неко позобати, нити ће некада изићи у ново биље.

Да ли је изгубила свој хоризонт, заувјек? Или га је, заувјек, сачувала?

*

Златни тврдокрилац коначно нађе пут. Излети и ишчезну у оној мутној неодредљивости кишног нечега ли, ничега ли!? Утону у оно што је требало да буде дан, а што је било само мутни грумен, у глиб замијешених сјена, као угушена свјетлост која није више имала, ни извор, ни одсјај, ни контуре.

Затворих прозор.

Оквир се склопише, као када се споје доњи и горњи очни капци, тихо, и неопозиво.

„Управо сте били свјedoци изузетног тренутка у ком *res extensa* прелази у *res cogitans*.”

И ту сам завршио предавање.